

Jernbanen. Af *En Digers Bazar*

Af: H.C. Andersen

Da mange af mine Læsere ikke have seet en Jernbane, vil jeg først see at give disse et Begreb om en saadan. Vi ville tage en almindelige Landevei, den kan løbe lige, den kan slaae en Bugt, det er det samme, men jevn maa den være, jevn som et Stue-Gulv, og derfor sprængte vi ethvert Bjerg, som stiller sig for
5 den, vi bygge paa stærke Buer en Bro over Sumpe og dybe Dale, og naar da den jevne Vei er for os, lægge vi der, hvor Hjulsporene ville gaae, Jernskinner, om hvilke Vognhjulene kunne gribe fat. Dampmaskinen spændes foran med sin Mester paa, der veed at styre og standse den, Vogn kjædes ved Vogn med Mennesker eller Qvæg, og saa kjører man.

10 Paa ethvert Sted af Veien vides Time og Minut, naar Vognrækken vil indtræffe, man hører ogsaa milevidt Signalpibens Lyd, naar Toget er i Fart, og rundt om, hvor Biveie for almindelige Kjørende og Gaaende skjære Jernbanen, slaar den opstillede Vagt Træbommen ned for dem, og de gode Folk maae vente til vi have passeret; langs Banen, alle de Mile den strækker
15 sig, ere smaa Huse reiste saa langt fra hinanden, at de, som staae Vagt, kunne see hinandens Flag og betids vide at holde Banen reen, at ingen Steen eller Qvist ligger over skinnerne.

See, det er en Jernbane! jeg vil haabe, man har forstaaet mig.

Det var første Gang i mit Liv, jeg skulde see en saadan. En halv Dag og
20 den paafølgende Nat havde jeg reist med Diligence den skrækkelige slette Vei fra *Braunschweig* til *Magdeburg*, træt kom jeg herhid, og en Time efter skulde jeg igjen afsted med Dampvognen.

Jeg vil ikke negte, at jeg havde forud en Fornemmelse, som jeg vil kalde Jernbane-Feber, og denne var paa sit Høieste, da jeg traadte ind i den
25 storartede Bygning, hvorfra Vognrækken kjører ud. Her var en Trængsel af Reisende, en Løben med Kufferter og Natsække, en Susen og Surren af Maskiner, som Dampen væltede ud af. Man veed første Gang ikke ret hvor man tør staae, at ikke en Vogn eller en Dampkjedel eller en Kasse med Reisegods skal flyve over os; rigtignok staaer man sikker paa en
30 fremspringende Altan, Vognene, man skal ind i, ligge i Række tæt op til den, som Gondoler ved en Quai, men nedenfor i Gaarden krydser, som Trolddoms-Baand, den ene Jernskinne den anden, og det er ogsaa Trolddoms-Baand, som den menneskelige Kløgt har slagen; til disse skulle

vore magiske Vogne holde sig, komme de udenfor Tryllebaandet, ja, saa
gjelder det Liv og Lemmer. Jeg stirrede paa disse Vogne, paa Locomotiver,
løse Karrer, vandrede Skorstene og Gud veed hvad, de løb som i en
Trylleverden mellem hverandre; Alting syntes at have Been! og nu denne
5 Damp og denne Susen i Forening med Trængselen for at faae Plads, denne
Stank af Tælle, Maskinernes taktmæssige Gang og den udladte Damps Piben
og Snøften forstærkede Indtrykket, og er man her, som sagt, for første Gang,
da tænker man paa at vælte, brække Arme og Been, springe i Luften eller
knuses ved at støde sammen med en anden Vognrække; men jeg troer, at
10 det kun er første Gang, man tænker derpaa.

Vognrækken her dannede tre Afdelinger, de to første ere magelige
lukkede Vogne, aldeles som vore Diligencer, kun meget bredere, den tredie er
aaben og utrolig billig, saa at selv den fattigste Bonde tager med, det bliver
ham mindre dyrt, end om han skulde gaae den lange Vei og styrke sig i
15 Vertshuset eller overnatte paa Reisen. - Signalpiben lyder - men den lyder
ikke smukt, den har meget tilfælles med Svinets Svanesang i det Kniven
trænger det gennem Halsen; man sætter sig ind i den mageligste Karreet,
Conducteuren lukker Døren i for os, og tager Nøglen til sig, men vi kunne lade
Vinduet gaae ned, nyde den friske Luft uden at frygte for nogen Uleilighed af
20 Lufttrykket; man har det aldeles som i enhver anden Vogn, kun mere
mageligt, man udhviler sig her, naar man kort forud har gjort en angribende
Reise.

Den første Fornemmelse er en ganske sagte Rykken i Vognene, og nu
ere Kjæderne spændte, som holde disse sammen; Signalpiben lyder igjen og
25 Farten begynder, men langsomt, de første Skridt gaaer det sagte, som om en
Barnehaand trak den lille Vogn. Hurtigheden tager umærkeligt til, men Du
læser i Din Bog, seer paa Dit Kort, og veed endnu ikke ret om Farten er
begyndt, thi Vognen glider, som en Kane paa den jevne Sneemark. Du seer
ud af Vinduet og opdager, at Du jager afsted, som med Heste i Galop; det
30 gaaer endnu hurtigere, Du synes at flyve, men her er ingen Rysten, intet
Lufttryk, intet af hvad Du tænkte Dig ubehageligt!

Hvad var det Røde, der som et Lyn foer tæt forbi? Det var en af de
Vagthavende, der stod med sin Fane. See kun ud! og de nærmeste ti til tyve
Alen er Marken en piilsnar Strøm; Græs og Urter løbe i hverandre, man faeer
35 en Idee om at staae udenfor Jorden og see denne dreie sig; det piner Øiet at
hefte det længe i samme Retning; men Du seer nogle Favne længere bort, da
bevæge sig de andre Gjenstande ikke hurtigere, end vi see dem bevæge sig,

naar vi kjøre godt, og længere ud mod Horizonten synes Alt at staae stille, man har ganske og aldeles Skuet og Indtrykket af den hele Egn.

Saaledes just skal der reises gennem flade Lande! Det er som By ligger tæt ved By; nu kommer een, nu atter een! man kan ret tænke sig

- 5 Trækfuglenes Flugt, saaledes maae de lade Byerne efter sig. De almindeligt kjørende, som man seer paa sideveiene, synes at holde stille. Hestene foran Vognene løfte fødderne, men de synes at sætte dem igjen paa samme Sted, og saa ere vi dem forbi.

- Det er en temmelig bekjendt Anecdote om en Americaner der første
10 Gang kjørte med Dampvogn, at han ved idelig at see den ene Milepæl fare forbi efter den anden, troede at han kjørte over en Kirkegaard og saae Monumenter; jeg skulde derfor ikke anføre den, men den karakteriserer ganske Hurtigheden og jeg havde den i Tanker, skjøndt man her ingen Milepæle seer, de røde Signal-Faner maatte da være det, og den samme
15 Americaner kunne have sagt her: hvorfor ere alle de Mennesker i Dag ude med røde Faner!

- Jeg vil derimod fortælle, at da vi foer forbi et Plankeværk, som jeg saae forkortet til en Stang, sagde en Mand ved siden af mig "see nu ere vi i Fyrstendømmet *Cöthen*," og saa tog Manden sig en Priis, bød mig ogsaa
20 Daasen, jeg bukkede, prøvede Tobakken, nøs og spurgte saa: "hvorlænge ere vi nu i *Cöthen*" - "O," svarede Manden, "der vare vi ude af, idet De nøs!"

- Og dog kunne Dampvognene gaae dobbelt saa hurtigt som her; hvert Øieblik er man ved en ny Station, hver Passagererne skulle sættes af og andre optages, Farten bliver herved formindsket, man standser et Minut, og
25 ind af de aabne Vinduer række Opvartere os Forfriskninger, lette og solide, ganske som vi behage! de stegte Duer flyve, for Betaling, bogstaveligt lige ind i Munden, og saa jager man afsted, sladder med sin Nabo, læser i en Bog, eller skotter til Naturen, hvor tidt en Skare Køer med Forbauselse dreier sig rundt, eller nogle Heste rive sig løs og flygte fordi de see, at tyve Vogne
30 kunne komme frem i Verden uden dem, og det endnu hurtigere end om de skulde hjælpe til, og saa er man pludselig igjen under Tag, hvor Vognrækken standser, man har kjørt sine femten Miil i tre Timer, er i *Leipzig*. Samme Dag, fire Timer efter, gaaer det herfra igjen en lignende Vei-Længde i samme Tid, men gennem Bjerge og over Floder - og saa er man i *Dresden*.

- 35 Jeg har hørt Flere sige, at ved Jernbanerne var al Reise-Poesi borte, og at man foer det Smukke og Interessante forbi; hvad dette sidste angaaer, da staaer det jo Enhver frit for at blive paa hvilken Station han vil, og der see sig

om til den næste Vognrække kommer; og hvad det angaaer, at al Reise-Poesi forsvinder, da er jeg af en aldeles modsat Mening. Det er i de snevre, fuldpakkede Reisevogne og Diligencer, at Poesien forsvinder, man bliver her sløv, man plages i den bedste Aarstid af Støv og Hede, og om Vinteren af slette Veie; Naturen selv faaer man ikke her i større Portioner, men vel i længere Drag, and i Dampvognen.

O, hvilket Aandens Storværk er dog denne Frembringelse! man føler sig jo mægtig, som en Oldtids Trolldmand! vor magiske Hest spænde vi for Vognen, og Rummet forsvinder; vi flyve som Skyerne i Storm, som Trækfuglene flyve! vor vilde Hest fryser og snøfter, den sorte Damp stiger ud af hans Næseboer. Raskere kunde ikke *Mephistopheles* flyve med *Faust* paa sin Kappe! vi ere ved naturlige Midler i vor Tid lige saa stærke, som man i Middelalderen har troet, at kun Djævelen kunde være det! vi ere ved vor Kløgt komne paa Siden af ham, og før han selv veed det, ere vi ham forbi.

Jeg erindrer kun faa Gange i mit Liv, jeg saaledes har følt mig greben som her, saaledes med al min Tanke ligesom skuet Gud Ansigt til Ansigt. Jeg følte en Andagt, som jeg kun som Barn har følt den i Kirken, og som Ældre i den solbelyste Skov eller paa det blikstille Hav en stjerneklar Nat! I Poesiens Rige ere ikke Følelsen og Phantasien de eneste, der herske, de have en Broder, der er ligesaa mægtig, han kaldes Forstanden, han forkyynder det evige Sande, og i dette ligger Storhed og Poesi!

Bibliografisk:

Andersen, H.C.: "Jernbanen". *En Digters Bazar* (1842). H.C. Andersen: *Romaner og Rejseskildringer I-VII. Bd. VI.* Red. H. Topsøe-Jensen, Kbh.: Gyldendal. Det danske Sprog- og Litteraturselskab 1944, s. 22.